HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תא שמע [1]בין רב למעט ועוד תניא עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים ולא נתחלקה אלא בכסף שנאמר בין רב למעט אמר רבי יהודה סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר [2]אך בגורל ולא נתחלקה אלא (א)באורים ותומים שנאמר על פי הגורל הא כיצד (ב)אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכוין ברוח הקדש ואומר זבולן עולה תחום עכו עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולן טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו וחוזר ומכוין ברוח הקדש ואומר נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר וכן כל שבט ושבט ולא כחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא העולם הזה אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס שדה פרדס אין לו שדה לבן לעולם הבא אין לך (ג)כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק שנאמר [3]שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו שנאמר [4]ואלה מחלקותם נאם ה' קתני מיהת שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים שמע מינה לשבטים איפלוג שמע מינה אמר מר עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים אידך למאן אמר רב חסדא [א]לנשיא דכתיב [5]והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל אמר ליה רב פפא לאביי אימא (ד)רונגר בעלמא לא סלקא דעתך דכתיב [6]והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר ולא נתחלקה אלא לכספים שנאמר בין רב למעט למאי אילימא לשופרא וסניא אטו (ה)בשופטני עסקינן אלא לקרובה ורחוקה כתנאי רבי אליעזר אומר בכספים העלוה רבי יהושע אומר בקרקע העלוה ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר אך בגורל תנא אך בגורל יצאו יהושע וכלב למאי אילימא דלא שקול כלל השתא דלאו דידהו שקול דידהו מיבעיא אלא שלא נטלו בגורל אלא ע"פ ה' יהושע דכתיב [7]על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את תמנת סרח בהר אפרים

כתיב

תא שמע בין רב למעט. על פי הגורל תחלק הארץ נחלתן של ישראל שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו הגורל בין שהיה מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שיש בו אנשים מעט בין שהיה לו חלק מועט כגון שיש לו אנשים הרבה דכיון דכל השבטים לוקחין בשוה שבט הקטן כשבט הגדול נמצאו חלקי בני שבט הקטן מרובה מחלק שבט בני הגדול ואי לקרקף גברי מאי בין רב למעט והלא נטלו כולן בשוה: **ועוד תניא.** בהדיא דלשבטים איתפלג ומשום דאיכא למידרש נמי האי בין רב למעט לכדלקמן בברייתא איצטריך נמי האי: **ועוד תניא כו'.** שתתחלק לעתיד לבא לי"ג שבטים כלומר לי"ג חלקים שוין ולקמן מפרש מאי ניהו אותו חלק דטפי התם דאי משום לוי דנקיט נחלה כשאר שבטים כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד כדכתיב התם שער יוסף אחד נמצאו י"ב שבטים נוטלין י"ב חלקים והי"ג לנשיא כדלקמן: **שבתחלה.** כשבאו לארץ: **לא נתחלקה אלא לי"ב שבטים.** שלוי לא היה לו חלק בארץ אלא שכל שבט ושבט נתנו לו ערים לשבת בהן להיות ערי מקלט אבל מנשה ואפרים נטלו שני חלקים כדכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית מח): **בכספים.** קס"ד השתא מי שהיה לו חלק יפה היה נותן דמים למי שהגיע לו חלק כחוש מאי דיני שנאמר בין רב למעט כלומר וצריך לדקדק בין רב למעט להוסיף דמים הרב למעט שהזיבורית קרי ליה מעט והעידית קרי רב שכך אמר ר' יהודה סאה ביהודה שוה ה' סאין בגליל והיה מעלה דמים זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל לו חלקו בגליל: הכי גרסינן **אמר ר' יהודה כו'.** ולא בא לחלוק מדלא קתני רבי יהודה אומר: **ולא נתחלקה אלא בגורל.** מסקנא דמילתיה דתנא קמא היא: **על פי.** משמע על פי אורים ותומים: **הא כיצד.** אם אורים למה גורל ואם גורל למה אורים ושמא מכחישין זה את זה: **אלעזר מלובש כו'.** כדכתיב (במדבר כז) ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על פיו יצאו וגו': **וקלפי של שבטים.** ארגז שמונחים בו י"ב פתקים שכתוב בהן י"ב שבטים וקלפי של תחומין ארגז שמונחין בו י"ב פתקין של י"ב חלקים של ארץ ישראל: **והיה מכוון ברוח הקודש.** כלומר באורים ותומים ששואלים תחלה באורים ותומים קודם שיטרף הממונה בקלפי ובכך מתקררה דעתן של ישראל שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתנבא תחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא ולא היו מרננים בדבר השבטים מרודים. ושני קלפי היו צריכין אחד לשבטים ואחד לתחומין ולא סגי באחד דתחומין ולימא עכשיו אני נוטל מה שיעלה בידי לצורך ראובן דא"כ אין כל החלוקה עשויה בגורל וקרא קאמר אך בגורל וגו' בלא הוצאת דיבור מפיו: **ואומר זבולן עולה.** עכשיו יבא לידי הטורף בקלפי כתב של זבולן. והאי דנקטינהו שלא כסדר לפי שאין עולה שום גורל על הסדר אלא על ידי מקרה: **טרף.** עירבב הממונה לכך את השטרות יפה שלא יאמרו מדעת לקח את זו שהיה יודע מה כתוב בה. כמו בילים טרופות בקערה (עדיות פ"ב מ"ד): **שער ראובן אחד.** שוה דכל מה שיש לזה יש לזה: **נאום ה'.** הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני: **אידך למאן.** חלק י"ג למי דהא י"ב שבטים לחוד הוא דשקלי כדכתיב ביחזקאל [מז]: **לנשיא.** למלך המשיח: **העובד העיר.** היינו נשיא דעול רדים מוטל עליו כדכתיב ברחבעם אם היום תהיה עבד לעם הזה (מלכים א יב): **יעבדוהו.** יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל: **רונגר.** שכירים בעלמא לעבוד לו כתלמידים לרב אבל לא יותן לו מנחלתם. ורבינו חננאל פירש (א) רון גר רון בלשון פרס יום וגר שכיר כלומר שכיר יום: **והנותר מזה ומזה.** משמע שנוטל חלק מזה ומזה: **לתרומת הקדש.** לצד מקומו של בית המקדש: **ולאחוזת העיר.** ולצד מקום העיר וכתיב בסיפיה דקרא באחד החלקים: **ולא נתחלקה כו'.** כמו אמר מר: **למאי הלכתא.** קאמר שיהו מעלין כספים זה לזה: **אילימא בשופרא וסניא.** מה שהיתה זו יפה מזו וזו רעה מזו דמסליק ליה בדמי מאן דאית ליה שופרא למאן דאית ליה סניא: **אטו בשופטני עסקינן.** דמסתלקי מנחלתם בזוזי אלא ודאי בגליל נוטל ה' סאין כנגד סאה ביהודה: **לקרובה ורחוקה.** הקרקעות היו חולקין בשוה מי שלוקח מן הכחוש נוטל יותר עד כדמי היפה אבל מי שעולה לו גורלו בקרוב לירושלים מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים אחד מפני שרחוק מבית המקדש ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים ויש לו לדאג מהן ורבי יהודה מילתא באפי נפשה קאמר דמי שנפל גורלו בגליל נוטל ה' סאין כנגד סאה שחבירו נוטל ביהודה אי נמי משום דקאמר תנא קמא דקורבא ורוחקא מחלקין בכספים אתא איהו לסיועיה ולמימר דסאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל בשביל שיהודה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר וצריך להעלות כספין שוה ד' סאין לסאה שבגליל: **בכספים העלוה.** לההוא דיני דקורבא ורוחקא. וסברא הוא ומבין רב למעט לא נפקא ליה דמקרא לא שמעינן אלא העלאה לא שנא בכספים לא שנא בקרקע: **דלאו דידהו.** חלק מרגלים כדאמרן בפירקין דלעיל (דף קיח:):

כתיב

זבולן עולה תחום עכו עולה [עמו]. לאו עכו ממש דעכו מחלק אשר דכתיב (שופטים א) ואשר לא הוריש יושבי עכו אלא כלומר תחום שבצד עכו [א]: **העולם הזה יש לו פרדס ואין לו שדה לבן.** תימה דבשלהי מרובה (ב"ק דף פא: ושם ד"ה אין) אמרינן מחלוקת ארץ ישראל אין לך מישראל שאין לו בהר ובשפלה ונגב ומיהו אית דגרס אין לך שבט ושבט מישראל [ב] אבל הכא גרסינן אין לך אחד מישראל לעולם הבא ומשמע לו שער ראובן אחד היינו לכל אחד ואחד [ג] אי נמי בעולם הזה אין להם בשוה מזה כמו מזה אלא מזה מעט ומזה הרבה אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה: **ואידך למאן.** אע"ג דכתיב שער לוי אחד הא כתיב נמי שער יוסף אחד דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד: **לא סלקא דעתך דכתיב הנותר לנשיא וגו'.** ובב"ר בפר"ב דריש מהכא דגבעוני אינו מתרפא לעתיד לבא מדכתיב והעובד העיר וגו' ואיתא להא ואיתא להא ומדאפקיה בלשון עובד דרוש ביה נמי גבעוני או שמא פליגי:

סתם

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין טז.], ב) [עי' תוס' סנהדרין טז. ד"ה מה], ג) ב"ק פא:, ד) עי' יבמות עט. תוס' ד"ה דונגר גרסי', ה) [עמ"ש ב"ק פה. על נידון ליתא לפנינו,

תורה אור השלם

1 עַל פִּי הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לִמְעָט: במדבר כו נו

2 אַךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ: במדבר כו נה

3 וְשַׁעֲרֵי הָעִיר עַל שְׁמוֹת שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צָפוֹנָה שַׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד שַׁעַר יְהוּדָה אֶחָד שַׁעַר לֵוִי אֶחָד: יחזקאל מח לא

4 זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תַּפִּילוּ מִנַּחֲלָה לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּה מַחְלְקוֹתָם נְאֻם אֲדֹנָי יְיָ: יחזקאל מח כט

5 וְהָעֹבֵד הָעִיר יַעַבְדוּהוּ מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: יחזקאל מח יט

6 וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר אֶל פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף תְּרוּמָה עַד גְּבוּל קָדִימָה וְיָמָּה עַל פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל גְּבוּל יָמָּה לְעֻמַּת חֲלָקִים לַנָּשִׂיא וְהָיְתָה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וּמִקְדַּשׁ הַבַּיִת בְּתוֹכוֹ: יחזקאל מח כא

7 עַל פִּי יְיָ נָתְנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאַל אֶת תִּמְנַת סֶרַח בְּהַר אֶפְרָיִם וַיִּבְנֶה אֶת הָעִיר וַיֵּשֶׁב בָּהּ: יהושע יט נ

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה רונגר וכו' ורבינו חננאל פי' רוזגר רוז בלשון פרס. נ"ב עיין לעיל ד' ל ע"ב:

מוסף תוספות

א. משום דזבולון נטל חלקו במערבו של ארץ ישראל סמוך לעכו שנא' (בראשית מט) והוא לחוף אניות והים הוא מערבו של ארץ ישראל. תוס' רי"ד. ב. דהתם לשבטים אבל כל יחיד ויחיד מי שהיה לו שדה לבן אין לו שדה פרדס. ר"ן. ג. [ד]לעולם הבא כל יחיד ויחיד יטול בהר בשפלה ובעמק. שס.

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ד מהל' מלכים הל' ח:

רבינו גרשום

חלקו: ת"ש בין רב למעט. בין היה השבט רב בין היה השבט מעט נוטל זה כגון זה דאי לקרקף גברי איתפלג מישתכח דכולהו כי הדדי נסבי אלא ש"מ לשבטים איתפלג: ולא נתחלקה אלא בכספים. כדאמר לקמן בקרובה ורחוקה ודכתיב בין רב למעט כולם היו שוין בנחלתם שאותו שהיה זיבורית או במקום רחוק מירושלים הי' מעלין לו דמים כדי שיקח במקום רחוק או כדי שיקח בזיבורית וכדאמר רב יהודה סאה ביהודה כו'. הנוטל ביהודה מוסיף דמים לנוטל בגליל: דכתיב על פי ה'. היינו אורים ותומים דכתיב על פיו יצאו: קלפי שבה שמות השבטים וקלפי שבה שמות התחומין מונחין לפניו והיה אלעזר מכוין ברוח הקדש. ואם אמר זבולן עולה שבולטין אותיות באבני אורים ותומים תחום עכו יהא עולה לחלקו אחר שהיה בולט שם זבולן טרף בקלפי ששמות שבטים בה עלה בידו שם זבולן וטרף בקלפי תחומין ועלה בידו תחום עכו היינו על פי אורים ותומים ועל פי הגורל וכן היה עושה לכל שבט ושבט: שדה פרדס. אילנות: שדה לבן. תבואה: שנא' שער ראובן אחד שער שמעון אחד. שכולן יהו חלוקין בשוה בהר ובשפלה ובנגב שאין זה צריך לזה: ואידך למאן. חלק שלשה עשר למאן: לנשיא דכתיב העובד את העיר. מלך שהוא משמר את העיר יעבדו אותו כל שבטי ישראל שכל שבט ושבט מצמצמין מנחלתו עד שעושין לו חלק אחד והיינו חלק י"ג: ודלמא רונגר בעלמא. שלא יתנו לו שיעור שבט כי אם עיר אחת או פלך אחד ואכתי אידך למאן: והנותר לנשיא היינו שבא מזה ומזה. כלומר אותו מותר שיהו מצמצמין משבט זה ומשבט זה ומייתרין לו כשיעור חלק אחד שלהן אותו מותר יהיה הקדש לאחוזת העיר כלומר למלך שאוחז העיר בידו: למאי אילימא בשופרא וסניא. כלומר שבשביל שנטל זה עידית וזה נטל זיבורית יעלה בעל עידית לבעל זיבורית כספים עד שיהו שוים בנחלה: וכי בשופטני עסקי'. דהניח לזה ליטול עידית והוא נוטל זיבורית: אלא בקורבא ורוחקא. שאם נטל זה ברחוק מירושלים יעלה לו זה בדמים שנפל חלקו בקרוב ויתן לזה שהוא ברחוק: בכספים העלוה. לארץ ישראל שהי' נותן לו דמים בשביל קריבת ירושלים. ור' יהודה אומר בקרקע העלוה שהיו נותנין יותר קרקע לאותו שברחוק יותר ממי שהוא בקרוב: דלאו דידהו שקלי. שנטלו חלק מרגלים ומתלוננים: